

ЗНАМЕНИТІ УКРАЇНЦІ

ХРИСТЯ ВЕНГРИНЮК

**НАТАЛЕНА
КОРОЛЕВА**

Харків
«Фоліо»
2020

ШЛЯХАМИ І СТЕЖКАМИ ЖИТТЯ

Життя Наталени Королевої не могло не вплинути на подальший розвиток її як письменниці, на її формування, а пізніше стало основним об'єктом для її творів. Ви самі побачите, наскільки надзвичайним, багатобарвним та цікавим був її життєвий шлях, скільки пригод спіткало її, скільки вдалося пережити втрат та розпачів, наскільки сильними були її захоплення і як вона переживала розлуку та постійні терзання того, що не могла віднайти у світі своє коріння та єдину Батьківщину. Всі книжки, написані авторкою, — автобіографічні, хоча, якщо не знати життєпис письменниці і читати її книжки як звичайні художні тексти, можна цього не зауважити, а вже у глибших дослідженнях Наталени Королевої ми бачимо, що вона завжди писала про чужинця, тобто про себе. Письменниця духовно і ментально «заходила» у Книгу Книг, ставала одним цілим з Писаннями, вивчала все там, запам'ятовувала, аналізувала, розкладаючи Слово Боже на різні молекули, витворюючи з нього нове творіння, занурювалась у нові релігійні течії, подорожувала, щоби

прийняти це життя, яке з першої хвилини було не надто справедливе з нею. Авторку не цікавили прості земні речі, вона захоплювалися прокаженими, божевільними, намагалася зрозуміти Понтія Пілата, вважала його своїм предком і, зрештою, навіть хотіла виправдати його. Це і є злам структури, це і є «інакшість» у реальності, це і є та маргінальність, яка нікому не приносить шкоди. Більшість її текстів були здебільшого втечею самої себе у віру, в сакральне. А самотні часто біжать у духовність і в мистецтво. Наталена Королева абсолютно різна у текстах і в житті — от, власне, в цьому також полягає її бінарність.

Вона народилася 3 березня 1888 року в Іспанії, в містечку Сан-Педро де Карденья біля Бургоса. Упродовж життя майбутня письменниця мала кілька імен, якими до неї звертали-ся рідні, — Ноель, Кармен, Естрельїта, Наталена.

Мати померла при пологах, коли дитина з'являлася на світ. Психологи поклали десятиліття, щоб дослідити цей травматичний вплив на подальше життя Наталени. Такі немовлята, які відірвані не так від об'єкту годування, а від того, що для них є цілим світом, одразу потрапляють наче в чорну діру, бо, в психічній мірі, позбуваються і життя. Дітки, яких доводилося відлучати від матері через обставини, пов'язані з хворобою або взагалі зі смертю мами, мали травматичні наслідки. Уявіть — у малесенького створіння немає нікого більше, адже ні батько, ні бабуся, ні годувальниця не могли замінити зв'язок з мамою. Простежуючи те, як Наталена жила і творила, можна зробити висновки, що

цей страшний випадок не лише змінив її життя, але й залишив непереборний біль до останніх днів. Такі немовлята, матері яких помирали при пологах, вважалися «іншими», і їхніми матерями-годувальницями були чужі жінки. Мати письменниці походила зі шляхетського і давнього кастильського роду грандів Лясерда (Лячерда) де Кастор Мединаселі (Медина Челі): Марії-Кляри де Кастор Лясерда (Лячерда) і Мединаселі (Медина Челі) Фернадес де Кордоба і Фігероа. Батько — польський граф Адріян-Георг Дунін-Борковський. Батьки Наталени, будучи з абсолютно різних площин світу, зустрілися в місті Баярриц (Франція), покохали одне одного, а спільне майбутнє продовжили в маєтку дружини в Іспанії. Дівчинці при хрещенні дали ім'я Кармен-Фернандо-Альфонса-Естрелла-Наталена.

З одних джерел ми бачимо, що батько Наталени дуже важко переживав втрату дружини, вважаючи доньку винною у смерті коханої, хоча інші говорять про те, що стосунки між батьками не були зразковими, з їхнього дому часто можна було почути сварки, але це не було причиною вважатися їм поганою сім'єю. Проте батько після народження доньки та смерті дружини довгий час залишався осторонь неї, наче ніс тягар, образу, не усвідомлюючи, як сильно цим ранив власну доньку. Письменниця відчувала це і важко проживала у свідомому вже житті. Текст «Опікун» вони присвятила своїй особливій життєвій ситуації, своїй «відкинутості». Важкий та сумний час проживала сім'я Наталени, коли вся родина з'їхалась і на поховання матері і хрестини

самої дівчинки. Батько навіть не хотів, щоб немовля було на похованні матері. «Кларіта пережила всього чотири години народження своєї дитини. Батько на похороні не хотів ані бачити своєї доньки. — Погляд на неї шарпає мені серце! Нагадує смерть Кларіти... — І вирішив від'їхати до Індії». Коли починалися розмови, хто буде дивитися за маленькою Наталеною, то батько навідріз відмовився, мовляв: «— В кожному разі не я, бо це діло жіноче. Якби ще був син! Але — дівчина? Вона не може ані продовжити мій рід. Вийде заміж, змінить прізвище й буде чужа... Чужа мійому роду, чужа мені... Вона вже й нині мені чужа». Батько шаленів і репетував далі: «— Не нагадуйте! Бодай би та дитина ніколи не народилася!.. Ні, ні! Ніколи не буде вона мені близькою, не хочу її знати, не хочу її бачити!» Цікаво, чи знала Наталена, що насправді батько так відмовлявся від неї, чи домислювала, виливала так свій біль, а можливо, хотіла навіть показати, як батькові в той час було нелегко і як він мало не втрачав вже здоровий глузд.

Знайомство Наталени Королевої з Україною відбулося одразу після народження. «Вирішено було, що бабуня візьме з собою малу внучку та її мамку, молоду кастільянку Санчу Моліна. Матиме внучку у себе, аж доки їй не сповниться шість літ. Тоді вуйко Еугенію приїде по Карменсіту, забере її додому, до Іспанії, щоб виховати її, як знайде за відповідне». Жінка, яка поїхали з ними і повинна була замінити Наталені маму, мала також трагічну долю — «...чоловік її — молодий, повний сил селянин — загинув, рубаючи старі дерева. Його

придушило падаючим стовбуром. Вдова лишилася з кількатижневою дитиною, хлопчиком, який незабаром вмер. Кажали, що тому, що мати дуже плакала та вбивалася по дружині. Санча була в одчаї. Коли ж довідалась, що в родині де Кастро шукають мамку до сирітки, приголосилась. Їй жаль було сирітки, позбавленої матері. Присягалась, що буде сирітці за рідну матір, бо сирітка замінить їй її дитину». Насправді ж ця жінка померла через півроку.

Перші чотири роки Наталена провела в маєтку Великі Борки на Волині. Спершу її нянькою була іспанка, а по смерті її замінила чешка Гага. Ноель (так називали майбутню письменницю) знайшла споріднену душу, якою опікувалася її бабуся Северина, — сирітку Марусю. Двоє дітей, які були позбавлені батьківської любові, відчувши тепло одне одного, пронесли його далеко за межі дитинства. Дівчатка товаришували і не відчували якоїсь соціальної нерівності, діти собі як діти. Маруся навчала Наталену багатьох речей, яких та не знала, і подружка все більше та більше закохувалася в українське.

З бабусею Севериною у Наталени Королевої пов'язано дуже багато згадок — дівчинка любила простих веселих людей, а Северина могла завжди розповісти казку чи смішну історію. Рідна ж бабуся Наталени, Теофіла, не підтримувала це спілкування, вважаючи, що дитина повинна черпати все найкраще від поважних людей. Але дівчинка любила спілкуватися з різними людьми, і найбільшим її бажанням було те, щоб Маруся жила з нею, була їй за сестричку.

Бабуся Теофіла померла до того, як Карменсіті виповнилося шість років. У бабусі їй було несолодко, бо та хворіла, не сприймала світла, тому вдома постійно було темно, як у гробниці, повітря завжди було сперте, бо старша пані боялася протягів через ревматизм. Наталена жила у світі, який вже помирав, відходив, бо їх оточували такі ж кволі приятельки бабусі, як вона сама. Пізніше письменниця казала, що їй і там місця не було. Дитині не можна було ні бігати, ні гратися, ні сміятися, бо це все тривожило хвору бабусю. Про Наталену дбали добре, але вона не мала ні до кого притулитися, ні погратися, як звичайна дитина в її віці.

Передчасна втрата рідної бабусі викликала у родині велике занепокоєння: що робити з дитиною, куди її прихилити, адже дядько Еугеніо тоді працював в Римі, тому не зміг би дбати про неї. Тому у 1893 році Наталена Королева опинилася в монастирі-пансіоні Нотрдам де Сіон на французько-іспанському прикордонні. Там навчалися дівчатка з шести років, а Наталені було лише п'ять, вона приєдналася до навчання, але головна програма почалася в неї пізніше. Найбільше її захоплювало «Святе письмо стародавніх», тобто старогрецька та староримська міфологія. В кляштор до Наталени ніхто не навідувався, окрім вуйка-теолога, навіть на свята її ніхто не забирав.

У цій великій родині була також тітонька Інес, двоюрідна сестра її матері, але вона не могла опікуватися Наталеною, бо ще навчалася. Але коли дівчинці було вже десять років і потрібно було залишити кляштор, до неї приїхала саме тітка

ЗМІСТ

Від автора	3
Шляхами і стежками життя	11
Київ як маргінальне місце у житті та творчості Наталени Королевої	88
«Quid est Veritas?»: сакральні мотиви в прозі Наталени Королевої	98
Підсумовуючи тексти Наталени Королевої	114